

Kiusallisen kiehtova seminaari

TUTKIMUKSIA MEISTÄ JA MEDIASTA
MITÄ UUTTA VIESTINNÄN TUTKIMUKSESSA?

HELSINKI 14.3.2001

”Leikkaus onnistui erinomaisesti, joskin potilas kuoli”, toteaa vitsi. Samaan tapaan voisi ehkä kuvailla Suomen Nordicomin, Tiedotusopillisen yhdistyksen ja viestintätieteiden yliopistoverkoston järjestämää seminaaria ”Tutkimuksia meistä ja mediasta. Mitä uutta viestinnän tutkimuksessa?”, joka pidettiin Helsingissä Tieteiden talossa 14.3.2001. Tarkoituksena oli kertoa viestinnän tutkimuksesta alan ammattilaisille, journalisteille ja tiedottajille. Esillä oli enimmäkseen mediatutkimusta, mutta jonkin verran myös yhteisöviestintää ja puheviestintää, ja tutkimusyksiköt ja tutkijakoulutkin esiteltiin. Osallistujia oli liki sata, ja vasta TOY:n kevätkokouksen alkaminen keskeytti seminaarin lopuksi käydyn vilkkaan keskustelun tutkimuksen julkisuudesta.

Aamupäivän kärjessä Tarmo Malmbergin kutkuttava pohdiskelu suomalaisesta mediatutkimuksesta 2000-luvun taitteessa jäi askarruttamaan varmaan monenkin mieltä – voisiko alaan piintyneen ehdottomuuden, ellei peräti tiukkapiisuuden tulkita taistolaisuuden uusimuotoiseksi ylösnousemukseksi? Joskus 1970-luvulla uskottiin osassa tutkijapiirejä lujasti taistolaisihanteisiin, joista yksi oli tieteen avulla ohjattavissa oleva yhteiskunta. Nyt toljotetaan yhtä yksisilmäisesti taivaanrantaan, jossa siintelee tietoyhteiskunta, mutta yhä pahemmin problematisoimatta, uskon eikä epäilyn pohjalta.

Alan tutkimus on tänään yhtäältä laajaa – tittelimäärä on kolminkertaistunut sitten 1970-luvun – ja hajanaista, toisaalta ”vanhat” tutkimusalueet pitävät pintansa yllättävänkin sitkeästi. Nordicom ryhtyi keräämään tietoja alan tutkimuksesta Pohjoismaissa 1970-luvun puolivälissä. Nordicomin tilastojen pohjalta näyttäisi siltä, että suomalaisen viestinnän tutkimuksen eräänlainen eturintama-asema on 1990-luvun taitteen tienoilla menetetty Ruotsille, joka nykyään tarjoaa paljon ja kaikkea. Norja on myös nousussa varsinkin humanistisesti painottuneessa tutkimuksessa, Tanskan profiili on jännittävästi ristiriitainen; yhtäältä Tanskassa tutkitaan esimerkiksi mainontaa paljon, mutta myös normatiivinen tutkimus ja ennen muuta mediakasvatuksen alue on Tanskassa paljon laajempi kuin muissa Pohjoismaissa.

Suomen profiili on samantapaisesti monitahoinen kuin Ruotsin, mutta suppeampi: toki 1990-luvun taitteessa tapahtui ”tekstuaalinen käänne”, mutta edelleen meillä tutkitaan vähän kaikkea. Televisiotutkimuksella on vankka asema, mutta niin on printtipuolen yleisöjen ja sisältöjen tutkimuksellakin. Aivan viime vuosina kiinnostus uuteen teknologiaan ja informaatioyhteiskuntaan on alkanut näkyä – tosin numerojen tasolla edelleen aika niukasti. Suomen tutkimuksellista profiilia voisi siis väittää vanhanaikaiseksikin, vaikka alan taipumuksesta muotien

seurantaan on puhuttu paljon. Nordicomin kokoamat numerot toki antavat hyvin karkean kuvan kokonaisuudesta.

Päällisin puolin siis seminaari onnistui melkein päin erinomaisesti: väkeä oli salin täydeltä, ohjelmatarjontaa yltäkyläisesti, oli esitelmiä, esittelyjä ja uutuutena postereita, joiden kautta alan tutkijat ja projektit Rovaniemeltä Helsinkiin esitetyivät – etupäässä toisille tutkijoille. Käytävillä kyllä todettiin, että perin niukasti monet tutkijat toistensa tekemisistä tietävät.

Lopussa vielä keskusteltiin siitä, osaavatko viestinnän tutkijat viestiä vai eivät. Mieli-piteet menivät aika vahvasti ristiin. Osa oli sitä mieltä, että tutkijoilla on itse asiassa varsin paljonkin sananvaltaa suomalaisessa julkisuudessa, osa taas kallistui sille kannalle, että julkisuudesta ei tarvitse eikä itse asiassa pidäkään piitata vähääkään, osan mielestä tutkijat eivät ymmärrä mediaa eikä media tutkijoita. Suomalainen julkisuus luottaa tutkimustietoon ja siksi varsinkin täsmällisillä tutkimustuloksilla on vientiä, joskus ehkä liikaakin. Tutkimusta mystifioidaan.

Toisaalta todettiin se, että aika-akselilla tutkimuksen ja journalismin ristiriita säilyy täältä ikuisuuteen: journalismille jonkin prosessin kuvauksen uutisarvo on korkeimmillaan silloin, kun tutkija ei vielä uskalla siitä sanoa aata eikä oota. Kun hän sitten vihdoin olisi valmis lausumaan jotakin tutkimastaan ilmiöstä, journalismi ei yleensä enää ole asiasta kiinnostunut. Aihe on uutisena kuollut, varsinkin, jos saadut tulokset eivät ole raflaavia vaan ehkä-lienee -linjaa.

Seminaarin loppusaldo jäi vaivaamaan Suomen Nordicomia, joka ajatuksen lähdetti liikkeelle jo toisen kerran – ensimmäinen vastaavan tyyppinen seminaari järjestettiin reilut kaksi vuotta sitten niin ikään Helsingissä, tosin paljon rajallisemman yleisösuosion kera. Tämänkertaisesta runsaasta yleisömäärästä vain kourallinen oli toimittajia – ennakoilmoittautuneista vain kolme. Tiedottajia oli runsaammin, mutta silti enemmistö osallistujista oli tutkijoita ja alan opiskelijoita. Keskusteluun osallistuneet toimittajat korostivatkin, ettei toimittajilla ole aikaa istua seminaarissa hankkimassa taustatietoa, jos tiedossa ei ole varmaa uutisaihetta. Tässä mielessä siis yksi seminaarin perimmäisistä tavoitteista jäi toteutumatta. Toisaalta ainakin muutama tutkijakeskustelija totesi, ettei seminaarin anti paljon uutta hänelle tarjonnut. Tämän tyyppinen taustoittavat seminaari siis tuskin on oikea keino tuottamaan toimittajat ja tutkijat samojen ongelmien pariin.

Toki esiin nousi pitkin päivää hyviä ideoita, joita kannattaa kehittää edelleen. Tutkijat joutuivat puristamaan sanottavansa postereiden vaatimaan pelkistykseen; meillähän tällainen esitystapa on viestinnässä kohtalaisen uutta. Toimittajat korostivat, että yksi ainoa keskitetty portaali alan tutkimukseen olisi vaivan väärti. Nythän alan tutkimus kyllä esittäytyy – toki enimmäkseen vain otsikkotasolla – verkossa, mutta eri yliopistojen kotisivuilla. Kiireinen journalisti ei kovin helposti löydä kaipaamaansa, vaan lankeaa toimittajan perisyntiin ja soittaa tutulle tutkijalle. Alan verkossa olevien tietolähteiden käyttö on yllättävän niukkaa, vaikka kirjastot kyllä tarjoavat apuaan, jos omat voimat eivät riitä.

Viisastenkivi jäi siis löytymättä, mutta jos edes jäi kivi kenkään hiertämään, ollaan ehkä jo yhtä tuskaisaa askelta pidemmällä. Samojen asioiden parissahan alan tutkimus ja käytäntö askaroivat. Minne kiven hiertämä askel vie, sitä kannattaa vielä miettiä. Tuskin ainakaan ensi tilassa tällaista seminaaria ruvetaan pystyttämään.